

Рабчевська А. С., здобувач ступеня вищої освіти Київського інституту інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції, конституційного та адміністративного права Київського інституту інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія» **Чулінда Л. І.**

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЕРЖАВНОЇ

*«Поки жива мова в устах народу, до того часу живий і народ.
І нема насильства нестерпнішого, як те, що хоче відірвати
в народу спадщину, створену незчисленними
поколіннями його віджилих предків».*

Костянтин Ушинський

Питання про функціонування української мови як державної залишається актуальним у наш час, оскільки Україна є державою з тисячолітніми культурними традиціями. Дослідженню питання державної мови в Україні присвячена значна кількість наукових праць таких учених, як М. Костицький, Н. Кушакова, М. Леоненко, М. Степаненко, О. Тараненко та ін. Ідеї національної держави у сфері мовних відносин відповідає принцип єдиної мови. Установлення державної мови є центральним і найбільш значущим елементом правового регулювання мов, «торкається не тільки норми використання мов у межах держави, а й права їх носіїв – як на рівні особистості, так і етнічної спільноти» [1].

При поліетнічності населення країни і, відповідно, наявності в ній дво- чи багатомовності завжди виникає проблема співіснування мов різних етносів не тільки і, власне, не стільки на побутовому, а насамперед на офіційному державному рівні.

Враховуючи історичні та мовно-культурні особливості формування етнічного складу населення України, де кількісну перевагу на всій території мають українці, роль державної й

офіційної мови в Україні має виконувати одна мова – українська. Це є виправданим, оскільки статус державної забезпечує українській мові можливість поступово розширити сфери функціонування, а, як відомо, історія літературної мови – це історія функціональних стилів [2]. У роботі державних та громадських органів, установ і організацій, розташованих у місцях проживання більшості громадян інших національностей, можуть використовуватися поряд з українською й інші національні мови. Так гарантуються мовні права всіх інших національностей України. У такому розумінні за мовами цих національностей можна закріпити статус офіційних – на відміну від загальнодержавної української.

Докладної історії української мови як державної (офіційної) немає. Хронологія тотального духовного й фізичного нищення української мови починається з кінця XVI століття. Після Люблінської унії українська шляхта продовжувала обстоювати рідну мову, домагалася, щоб «руською мовою та письмом» велася юридична документація, але в юридично-ділову галузь усе активніше входили польська та латинська мови. Наслідки колонізації дали себе знати: в адміністративних установах, упродовж тривалого часу українська мова не вживалася. Не мала вона статусу державної і на тих українських землях, які були загарбані Австро-Угорщиною.

На Лівобережній Україні в державних установах українська мова збереглася до початку 80-х років XVIII ст., коли російський царат ліквідував залишки автономії України. Найсумніші часи були у XIX – поч. XX ст., коли українська мова була силоміць повністю витіснена російською.

Після проголошення незалежності України починається етап бурхливого розвитку української мови як державної. Найбільші успіхи в розширенні функціонування української мови виявилися у сферах загальнодержавного управління й політичної діяльності, освіти та виховання, теле- і радіомовлення, а також у створенні написів на печатках, штампелях, офіційних бланках державних установ. Українською мовою оприлюднюються документи найвищих органів законодавчої та виконавчої влади, вона є мовою міжнародних угод, контрактів, дипломатичного листування. Публічні виступи (за участю засобів масової інформації) більшості керівництва

країни ведуться переважно державною мовою. Показовий факт – перехід на українську мову спілкування у зв'язку із зайняттям високих посад особами, для яких вона не була рідною. Згідно з законом про мови (ст.18) та Цивільно-процесуальним кодексом України (ст. 9) судочинство в країні має здійснюватися українською мовою або національною мовою більшості населення тієї чи іншої місцевості, а Конституція України 1996 р. однією з обов'язкових вимог до кандидатури на посаду судді передбачає володіння державною мовою (ст. 127).

Прийнятий у 2017 р. Закон «Про державну мову» встановлює статус та сфери застосування державної мови, а також передбачає умови для її збереження та подальшого розвитку – стандарти, іспити, правописи, механізми перевірки рівня володіння державною мовою, а також адаптації до сучасних потреб. Володіння державною мовою є обов'язковим для: 1) набуття громадянства (іноземцями); 2) високопосадовців, депутатів, державних службовців та ін. (осіб, які виконують функції держави). Ці особи мають скласти іспит та подати сертифікат про володіння державною мовою. Державна мова є мовою засідань, заходів, зустрічей і робочого спілкування, нормативно-правових актів та правових актів індивідуальної дії, внутрішніх актів, всіх органів влади. Російська мова має такий же статус, як і інші мови національних меншин.

Держава забезпечує кожному громадянину України право отримати освіту державною мовою в державних та комунальних дошкільних, загальних середніх, професійно-технічних, позашкільних і вищих навчальних закладах. Державна мова є обов'язковою для внутрішніх документів, статутних документів, рішень керівних органів, документів, що підтверджують господарську діяльність, листування з органами державної влади, податкової та іншої звітності тощо. Тобто, листування з партнерами, звітність перед донорами, поточна операційна діяльність для реалізації проєктів ведеться зручною мовою, прийнятною для партнерів. Фільми, вироблені в Україні, демонструються українською. Іноземні фільми демонструються в Україні в дублюванні або озвученні українською мовою.

Важливо звернути увагу на те, що кримінальна відповідальність встановлюється за публічне приниження чи зневажання державної мови. Існує багато думок про те, як саме

слід вирішувати сучасну мовну ситуацію в Україні. А. Корж вважає, що «державна мовна політика має поєднувати цілеспрямованість і рішучість із розсудливістю, тактовністю» [3].

Отже, необхідним є поступове створення у державі об'єктивних обставин, за яких українська мова стане неминуче потрібною і престижною для всіх, а українська культура – привабливою і конкурентоспроможною на всіх рівнях.

Список використаних джерел

1. Леоненко М. Перспективи використання державної мови у кримінальному судочинстві України // Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи : тези доп. II Міжвуз. наук.-практ. конф. (Київ, 9 листоп. 2006 р.) / Ред. кол.: Є. Мойсеєв, О. Джужа, М. Костицький та ін. – Київ : Київський нац. ун-т внутр. справ, 2006. – С. 24–29.

2. Ботвина 2001: Ботвина Н. Ділова українська мова (офіційно-діловий та науковий стилі) : навч. посіб. – 3-є вид., доп. та перероб. – Київ : АртЕк, 2001. – 280 с.

3. Корж А. Правові проблеми державної мови в Україні // Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи : зб. матеріалів наук.-практ. конф. – Київ : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2006. – С. 88–93.

Швець О. В., здобувач ступеня вищої освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри юридичного документознавства Національної академії внутрішніх справ ***Шевчук І. Л.***

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ВИМОГИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ВПРОДОВЖ XVII–XIX СТОЛІТЬ

Імперативні конструкції із значенням вимоги як комунікативну ознаку містять у собі якусь вимогу, пропозицію в категоричній формі зробити щось; зобов'язання до чогонебудь, примушення робити саме так, а не інакше. Конструкції такого спрямування складають 18,3 % від загальної кількості імперативних одиниць, зафіксованих в українській мові XVII–XIX ст.